

شبکه‌های اجتماعی به مثابه ابزار ارتکاب جرم

ویراستاران:

کتیرین دی. مارکوم جرج ای. هیگینز

برگردان:

نمید رضا دانش‌ناری

دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی دانشگاه شهید بهشتی

دکتر ابراهیم دانی دهاقانی

عضو هیئت علمی دانشگاه علوم نظامی امین

ناظر علمی:

دکتر محمدعلی عامری

عنوان و نام‌پدیدآور : شبکه‌های اجتماعی به مثابه ابزار ارتکار جرم / ویراستاران کترین دی. مارکوم، جرج ای. هیگینز؛ برگردان حمیدرضا دانش‌ناری، ابراهیم داودی، (به سفارش پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی).

مشخصات نشر : تهران: نشر میزان، ۱۳۹۷

مشخصات ظاهری : ۲۴۰ ص.

شابک : 978-964-511-919-3

وضعیت فهرست‌نویسی : فیا

یادداشت : عنوان اصلی: Social Networking as a Criminal

Enterprise, 2014.

موضوع : جرایم کامپیوتری - Computer Crimes

موضوع : اینترنت - Internet

موضوع : شبکه‌های اجتماعی - Social networks

شناسه افزوده : هیگنز، جورج ای.، ویراستار - Higgins, George E

شناسه افزوده : مارکم، کترین دیویس، ۱۹۸۰ - م ویراستار

شناسه افزوده : Marcum, Catherine Davis

شناسه افزوده : دانش‌ناری، حمیدرضا، ۱۳۶۷ - مترجم

شناسه افزوده : داودی، ابراهیم، ۱۳۷۰ - مترجم

شناسه افزوده : پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی ناجا

رده‌بندی کنگره : HV ۶۷۷۳/ش ۲۰۱۶

رده‌بندی دیویی : ۲۰۴۱۶۸

شماره کتابشناسی ملی : ۴۸۷۸۰۰۲

هرگونه تکثیر (اعم از چاپ، کپی، فایل الکترونیکی و...) از این اثر بدون اخذ مجوز از ناشر خلاف قانون بوده و مجرم شناخته می‌شود.
لطفاً در صورت مشاهده، موارد را به شماره ۰۲۱-۸۸۷۸۰۰۲ اطلاع دهید.

۱۱۲۰

نشر میزان

شبکه‌های اجتماعی به مثابه ابزار ارتکار جرم

کترین دی. مارکوم، جرج ای. هیگینز

برگردان: حمیدرضا دانش‌ناری، ابراهیم داودی

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۷

قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان

شماره: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۱۱-۹۱۹-۳

دفتر مرکزی: خ شهید بهشتی، بعد از چهارراه سهروردی، خ کاوسی‌فر، کوچه نکسا، پلاک ۳۲، تلفن ۸۸۵۴۹۱۳۱

فروشگاه مرکزی: خ انقلاب، روبروی درب اصلی دانشگاه تهران، ابتدای خ فخرآزی، پلاک ۸۳، تلفن ۶۶۴۶۷۷۷۰

واحد پخش و فروش: خیابان سمیه، بین مفتح و فرصت، پلاک ۱۰۴، تلفن ۸۸۳۴۹۵۲۹-۳۱

پست الکترونیکی: mizannasher@yahoo.com وب سایت: www.NashreMizan.ir

فهرست مطالب

۱۱	 دیباچه - شروع
----	---------------------

بخش اول - مبانی شبکه‌های اجتماعی

۱۶	 فصل اول - تاریخچه شبکه‌های اجتماعی
----	--

۱۸	 پیشرفت تارنمای شبکه‌های اجتماعی
----	---------------------------------------

۲۱	 شبکه‌های اجتماعی و جرم
----	------------------------------

۲۵	 فصل دوم - هویت‌سازی در تارنماهای شبکه‌های اجتماعی
----	---

۲۷	 هویت‌سازی در قلمروی شبکه‌های اجتماعی
----	--

۲۹	 شخصیت واقعی یا خودآرمان‌گرایی؟
----	--------------------------------------

۳۱	 پیامدهای شبکه‌های اجتماعی و پایین‌ترین مخرج مشترک
----	---

۳۲	 انگیزه
----	--------------

۳۳	 گمنامی، تنهایی و حمایت اجتماعی
----	--------------------------------------

۳۴	 الگوهای جمعیت‌شناختی
----	----------------------------

۳۴	 افشا، حریم خصوصی و بزه‌دیدگی
----	------------------------------------

۳۸	 برآمد
----	-------------

- فصل سوم - شبکه‌های اجتماعی و جرم: کاربرد نظریه‌های جرم‌شناسانه ۴۵
- نظریه چیست؟ ۴۷
- نظریه‌های جرم‌شناسانه جرایم سایبر ۴۸
- انتخاب عقلانی ۴۸
- بازدارندگی ۵۰
- نظریه فعالیت‌های روزمره/ سبک زندگی ۵۱
- یادگیری اجتماعی ۵۲
- نظریه فشار ۵۳
- پیوند اجتماعی ۵۵
- خودکنترلی ۵۶
- فنون خنثی‌سازی ۵۶
- برآمد ۵۸

بخش دوم - گونه‌های مکان‌های مبتنی بر شبکه‌های اجتماعی

- فصل چهارم - پیام‌نگاری و شبکه‌های اجتماعی ۶۸
- سیر تکاملی پیام‌نگاری ۶۹
- انحراف پیام‌نگارانه ۷۰
- هرزنامه‌ها ۷۱
- پیام‌های جنسی ۷۲
- پیام‌نگاری حین رانندگی ۷۳
- قانون‌گذاری، تحقیقات و اعمال ضمانت اجرا ۷۵
- پلیسی‌گری ۷۶
- برآمد ۷۹
- پرسش و بحث ۷۹

فهرست مطالب □ ۷

فصل پنجم - سرقت هویتی و شبکه‌های اجتماعی	۸۸
آماج جذاب: چرایی ارتکاب سرقت هویتی در شبکه‌های اجتماعی	۹۱
انواع سرقت هویتی	۹۲
انگیزه‌های مالی سرقت هویتی	۹۲
دیگر انواع سرقت هویتی	۹۲
فنون مورد استفاده برای سرقت‌های هویتی آنلاین	۹۳
گردآوری داده‌های در دسترس عموم	۹۳
نرم‌افزارهای مخرب	۹۴
صید اطلاعات مالی	۹۷
مهندسی اجتماعی، شبکه‌های دوقلوهای افسانه‌ای و کپی پروفایل	۹۹
فروش بزه‌دیدگان بازار ریززمینی سرقت هویتی	۱۰۰
گرایش‌های نوظهور در سرقت هویتی آنلاین	۱۰۰
برآمد	۱۰۲
فصل ششم - پست‌ها، توئیتهای و وبلاگها، آه من! تأملی بر مزاحمت سایبری از طریق شبکه‌های اجتماعی	۱۰۹
موضوعات داغ در خصوص استفاده از شبکه‌های اجتماعی	۱۱۱
چگونه شبکه‌های اجتماعی نحوه ارتباطات ما را تغییر می‌دهند	۱۱۳
خروجی‌های استفاده از شبکه‌های اجتماعی	۱۱۳
مزاحمت سایبری	۱۱۵
تعریف مزاحمت سایبری	۱۱۵
مزاحمت سستی در برابر مزاحمت سایبری	۱۱۷
نرخ مزاحمت سایبری	۱۱۸
مزاحمت سایبری از طریق شبکه‌های اجتماعی	۱۱۸
پیامدهای مزاحمت سایبری از طریق شبکه‌های اجتماعی	۱۲۱
پیشگیری و مداخله	۱۲۱

فصل هفتم - مبانی سرقت دیجیتال از طریق شبکه‌های اجتماعی: رویکرد نظریه‌مند

منسجم	۱۳۳
ارتکاب سرقت دیجیتال	۱۳۴
تبیین‌های سرقت دیجیتال	۱۳۸
تمهیدات سیاست‌مندان	۱۴۰
برآمد	۱۴۲

فصل هشتم - الگوهای بزه‌دیدگی جنسی کودکان و زنان در شبکه‌های اجتماعی

چندمنظوره	۱۴۶
الگوهای بزه‌دیدگی جنسی در شبکه‌های اجتماعی چندمنظوره	۱۴۹
بزه‌دیدگی جنسی کودکان	۱۴۹
بزه‌دیدگی جنسی زنان	۱۵۲
دلایل رشد جرایم جنسی در شبکه‌های اجتماعی چندمنظوره	۱۵۵
محبوبیت رو به رشد شبکه‌های اجتماعی چندمنظوره برای آغاز روابط اجتماعی	۱۵۵
فقدان آگاهی کاربران زن	۱۵۵
بحث و برآمد	۱۵۶

فصل نهم - نمونه‌پژوهی: پژوهش‌های پیشرفته در خصوص نگرها از طریق داده‌های

شبکه‌های اجتماعی	۱۶۱
واژگان کلیدی	۱۶۲
استفاده و بسترسازی منابع اطلاعاتی آنلاین	۱۶۳
داده‌ها و روش‌های تحقیق	۱۶۵
شاخص‌های جمعیت‌شناختی	۱۶۸
یافته‌ها	۱۷۰
بحث و برآمد	۱۷۳

بخش سوم - نظام عدالت کیفری و شبکه‌های اجتماعی

فصل دهم - تبیین درک افسران از پلیسی‌گری جامعوی آنلاین و حمایت از آن.....	۱۸۲
حمایت افسران پلیس از پلیسی‌گری جامعوی آنلاین.....	۱۸۴
روش تحقیق.....	۱۸۷
تدابیر.....	۱۸۹
متغیرهای وابسته.....	۱۸۹
متغیرهای مستقل.....	۱۹۰
برداشت‌ها از پاسخ‌های پلیسی به جرایم سایر.....	۱۹۰
متغیرهای مهم پژوهش‌های پلیسی‌گری جامعوی آنلاین.....	۱۹۶
کنترل‌های جمعیت‌شناختی.....	۱۹۶
یافته‌ها و بحث.....	۱۹۶
برآمد.....	۱۹۸
فصل یازدهم - نظام تعقیب کیفری و رسانه‌های اجتماعی.....	۲۰۶
تعقیب استفاده از رسانه‌های اجتماعی به مثابه جرم.....	۲۱۱
استفاده غیرقانونی از شبکه‌های اجتماعی.....	۲۱۲
توهین سایبری.....	۲۱۳
تهدید سایبری.....	۲۱۴
تحقیقات.....	۲۱۶
تعقیب.....	۲۱۷
استفاده از شبکه‌های اجتماعی توسط کنش‌گران عدالت کیفری - پلیس، دادستان و ضابطان قضایی -.....	۲۱۸
مسائل آینده.....	۲۲۰
ضرورت وضعیت‌های جنایی جدید.....	۲۲۰
ضابطی‌گری بین‌المللی.....	۲۲۰

- آیا ضابطان باید با استفاده مناسب از رسانه‌های اجتماعی تحقیقات را انجام دهند؟... ۲۲۱
- جایگاه استقلال فردی در شبکه‌های اجتماعی ۲۲۲
- برآمد ۲۲۲

- فصل دوازدهم - اصلاح و درمان و تارنماهای شبکه‌های اجتماعی ۲۳۱
- محدودیت استفاده از اینترنت برای بزهکاران جنسی ۲۳۲
- گوشی‌های همراه و شبکه‌های اجتماعی ۲۳۴
- خندق اساسی و شبکه‌های اجتماعی ۲۳۴
- متمم اول ۲۳۴
- متمم چهارم ۲۳۵
- خلاصه ۲۳۶

دییاجه مترجمان

شبکه‌های اجتماعی و دوگانه جرم‌شناسی - حقوق کیفری

۱- انقلاب صنعتی، رشد فناوری اطلاعات و ارتباطات و استفاده فزاینده از اینترنت، نحوه ارتباط افراد را در عصر حاضر با تغییراتی مواجه کرده است. در گذشته افراد با یکدیگر به صورت روبرو گفتگو می‌کردند، اما امروزه، شاهد برقراری روابط اجتماعی از طریق فضای سایبر هستیم. از همین رو، در دوره کنونی، استفاده از شبکه‌های اجتماعی به بخشی از سامان برقراری ارتباط افراد در دنیای مدرن تبدیل شده است. بر این اساس، رشد این شبکه‌ها موجب گردیده است تا ارسال پیام متنی، صوتی و تصویری جایگزین نشست‌های صمیمانه شود. یافته‌های پژوهش‌ها نشان می‌دهد که شبکه‌های اجتماعی با اهداف متفاوتی تأسیس می‌شوند. بر اساس شواهد موجود، برخی از آن‌ها از جمله لینکدین^۱، فرصت دسترسی و به اشتراک گذاری اطلاعات حرفه‌ای و شغلی را در اختیار افراد قرار می‌دهد. بعضی دیگر از این شبکه‌ها با هدف برقراری رابطه اجتماعی با دیگران و به اشتراک گذاری اطلاعات و اخبار آنلاین پدید آمده‌اند که از آن جمله می‌توان به شبکه اجتماعی فیس‌بوک^۲ اشاره کرد. در ادامه، برخی دیگر از این شبکه‌ها نیز تفریح و برقراری رابطه اجتماعی، هدف عمده به شمار می‌رود.

۲- شبکه‌های اجتماعی برای تحقق اهداف موردنظر خود، موجب گسترش روابط میان افراد می‌شوند. از این رو، رسانه‌های اجتماعی به افراد اجازه می‌دهند تا از طرق مختلف با یکدیگر آشنا شوند و در قالب‌های عمومی و خصوصی به گفتگو با یکدیگر بپردازند. این امر، علاوه بر آن‌که موجب آشنایی افراد، انتقال مباحث علمی، اعتقادی و

1. Face To Face

2. LinkedIn

3. Facebook

... می‌شود، زمینه‌های گفتگوهای میان تمدن‌ها و ملل مختلف را نیز تحقق می‌بخشد. با وجود فواید بسیار شبکه‌های اجتماعی، نباید از برخی پیامدهای سوء شکل‌گیری و رشد آن‌ها نیز غافل شد.

۳- یافته‌های پژوهش‌ها در جرم‌شناسی ثابت کرده است که شبکه‌های اجتماعی با اثرگذاری بر دنیای جرم و بزهکاری، ماهیت، قلمرو و فنون جرم را با تغییراتی مواجه کرده است. بر این اساس، بسترهای موجود در شبکه‌های اجتماعی موجب شده است تا از یک‌سو، این شبکه‌ها به مثابه ابزارهای فناورانه ارتکاب برخی جرایم سستی هم‌چون کلاهبرداری، سرقت هویتی، هرزه‌نگاری و ...، نسخه‌های مدرن و روزآمد ارتکاب جرایم قایمی را به وجود آورند و از سوی دیگر، فرصت‌های ارتکاب جرایم جدیدی را فراهم کنند. می‌توان آن‌ها را جرایم خاص شبکه‌های اجتماعی و اینترنت نامید. در این راستا نیز می‌توان به جرایمی چون هک کردن حساب کاربری، دسترسی‌های غیرمجاز هم‌چون سرقت گذرنامه، سرقت دیجیتال و ... اشاره کرد. به عبارت بهتر، شاید بتوان گفت که جرایم ارتکابی در بستر شبکه‌های اجتماعی، الگوهای بزه‌دیدگی و بزهکاری را با انقلاب مواجه کرده است.

۴- سامانه‌های جرم‌انگاری نظام‌های حقوقی مختلف بر اساس رهیافت‌های سستی از الگوهای ارتکاب جرم شکل گرفته‌اند. به عبارت دیگر، پیش‌فرض اکثر قریب به اتفاق قانون‌گذاران در فرایند جرم‌انگاری، ارتکاب جرم در دنیای واقعی بوده است. حال آن‌که رشد فناوری اطلاعات و ارتباطات الگوهای مدرن بزهکاری را در قالب جرایم سایبر به وجود آورده است. با این حال، به نظر می‌رسد که قواعد و فرائین سستی موجود از این ظرفیت برخوردار نیستند تا بزهکاری‌های فضای سایبر را در پی‌گیری و مجازات آن، با توجه به اصل قانون‌مندی جرم و مجازات، نمی‌توان با توسل به قیاس دامنه جرم را گسترش داد؛ زیرا این امر علاوه بر آن‌که موجب نقض حقوق و آزادی‌های فردی می‌شود، اصول مسلم حقوق کیفری را نیز نقض می‌کند. علاوه بر آن، ظهور جرایم جدید که در دل شبکه‌های اجتماعی تولید شده و می‌توان آن‌ها را محصولات سوء این رسانه‌ها نامید، هرگز با قوانین سستی و سامانه‌های سستی جرم‌انگاری قابل تحلیل و تطبیق نیستند.

۵- یکی دیگر از چالش‌های موجود برای شناسایی دقیق مرتکبان و جرایم موجود در شبکه‌های اجتماعی، بررسی نظام تعقیب کیفری در این حوزه است. ماهیت جرایم ارتكابی در بستر شبکه‌های اجتماعی به نحوی است که امکان مداخله ضابطان قضایی را با مشکلاتی مواجه می‌کند. به عنوان مثال، چنانچه، فردی در آلمان با انتشار پستی در صفحه شخصی خود در شبکه اجتماعی فیس‌بوک برای فردی که در ایران زندگی می‌کند، ایجاد مزاحمت نماید، مقام صالح برای شروع تعقیب کیفری، کدام مرجع است؟ به عبارت بهتر، در این فرض، صلاحیت تعقیب کیفری با نهادهای کیفری مکان انتشار پست یا مکان تحقق نتیجه مجرمانه است؟ علاوه بر آن، یکی دیگر از چالش‌های نظام تعقیب کیفری، امکان توسل به ادله به دست آمده از شبکه‌های اجتماعی است. در این حالت، مشکل اصلی، پذیرش ادله نشأت گرفته از شبکه‌های اجتماعی به مثابه گونه‌ای از ادله الکترونیک است. در کنار آن، باید به این نکته نیز توجه کرد که رویکرد مدیران نهادهای عدالت کیفری در نحوه استفاده ضابطان قضایی از شبکه‌های اجتماعی چیست؟ آیا مدیران نهادهای کیفری، فرمانگ سازمانی خود ضابطان را به استفاده از شبکه‌های اجتماعی تشویق می‌کنند یا نه؟ آیا که ضابطان از شبکه‌های اجتماعی به دست آورده‌اند، مورد پذیرش قرار می‌دهند یا خیر؟ تمامی این موارد، تعارض‌های رویکرد سنتی و مدرن تعقیب کیفری را در بطن شبکه‌ها، اجتماعی نشان می‌دهد.

۶- با توجه به نکات یاد شده، جرم‌شناسان بر این نکته تأکید می‌کنند که حقوق کیفری - اعم از ماهوی و شکلی - باید هم‌سو با رشد فناوری ارتباطات و ارتباطات خود را روزآمد کند و قواعد سنتی موجود در نظام جرم‌انگاری، تعقیب کیفری و اصلاح و بازپروری را در پرتو مفهوم شبکه‌های اجتماعی بازتعریف کند. بنابراین، شاید بتوان راه‌حل برون‌رفت از مشکلات شبکه‌های اجتماعی - با تأکید بر الگوهای بزهکاری و بزه‌دیدگی - را در توسل به مفهومی تحت عنوان «حقوق کیفری فناورانه» جستجو کرد.

کتاب حاضر با عنوان «شبکه‌های اجتماعی به مثابه ابزار ارتكاب جرم»^۱ یکی از بدیع‌ترین و پرمخاطب‌ترین کتاب‌ها در مورد جرم‌شناسی شبکه‌های اجتماعی است که

زیر نظر خانم دکتر کترین دی. مارکوم^۱ استاد دانشگاه ملی آپالاشیان^۲ در ایالت کارولینای شمالی^۳ و آقای دکتر جرج ای. هیگینز^۴ استاد دانشگاه لویزیویل^۵ در ایالت کنتاکی^۶ ایالات متحده در سال ۲۰۱۴ به زیور طبع آراسته شده است. این اثر متشکل از سه بخش مهم مبانی شبکه‌های اجتماعی، گونه‌شناسی بزهکاری‌های مبتنی بر شبکه‌های اجتماعی و نظام عدالت کیفری و شبکه‌های اجتماعی است که در هر بخش، متخصصان آن حوزه، اقدام به نگارش مقالاتی کرده‌اند. نو بودن موضوع پژوهش پیش‌رو و جذاب بودن آن برای تمامی افراد حاضر در شبکه‌های اجتماعی، فقدان منبع فارسی در این حوزه، در نهایت، افق‌سازی انجام پژوهش در زمینه جرم‌شناسی شبکه‌های اجتماعی، از مهم‌ترین دلایل انتخاب این کتاب برای ترجمه بوده است. لازم به ذکر است که مقالات اول تا سوم توسط مترجم اول و مقالات هفتم تا یازدهم توسط مترجم دوم به زبان فارسی برگردانده شده‌اند. پس از اتمام ترجمه، ویراستاری فنی و ادبی، یکسان‌سازی متن و رعایت یکپارچگی اثر نیز توسط مترجم اول انجام شده است. با توجه به آن‌که اثر پیش، بدون شک عاری از خطا و ایراد نیست، از خوانندگان محترم تقاضا داریم تا نظرات و انتقادات خود را در خصوص این کتاب از طریق رایانامه^۷ به سمع و نظر مترجمان برسانند.

در پایان، مترجمان بر خود لازم می‌دانند تا از مدیریت محترم نشر میزان، جناب آقای دکتر عباس شیر و همکاران محترم تشکر جهت استقبال صمیمانه از چاپ این اثر تشکر کنند.

حمیدرضا دانش‌نا، ویراستار، ایمین داودی دهاقانی

تهران، مهر ماه ۱۳۹۶ شمسی

1. Catherine D. Marcum
2. Appalachian State University
3. North Carolina
4. George E. Higgins
5. University of Louisville
6. Kentucky
7. Hdanesh90@yahoo.com